

УДК 332.12

Древаль П. В., заступник начальника відділу нагляду за додержанням законів у кримінальному провадженні управління правозахисної діяльності, протидії корупції та злочинності у сфері транспорту Головного управління захисту прав і свобод громадян та інтересів держави, протидії корупції та злочинності у сфері транспорту Генеральної прокуратури України

Заходи системи соціального захисту працівників органів прокуратури

У статті зроблено науковий аналіз щодо заходів системи соціального захисту працівників органів прокуратури, розкрито їх сутність і значення. Також в дані роботі ті розроблені ґрунтовні пропозиції до трудового права та висновки, щодо заходи системи соціального захисту працівників органів прокуратури.

Ключові слова: заходи, система, соціальний захист, працівники органів прокуратури.

В статье сделан научный анализ по мер системы социальной защиты работников органов прокуратуры, раскрыта их сущность и значение. Также в данные работе те разработаны обстоятельные предложения к трудовому праву и выводы, о мерах системы социальной защиты работников органов прокуратуры.

Ключевые слова: меры, система, социальная защита, работники органов прокуратуры.

The article on the scientific analysis of social protection to prosecutors, reveals their nature and significance. Also in this paper are designed to offer solid employment and implications for social protection to prosecutors.

Keywords: measures, system, social security, workers, prosecutors workers.

Актуальність теми. Конституція України та Закон України «Про прокуратуру» відіграють основоположну роль у нормативно-правовому забезпеченні та в правовому регулюванні соціального захисту працівників органів прокуратури. Ст. 46 Конституції України проголошує, що усі громадяни (включаючи і таку категорію працівників як прокурори та слідчі прокуратури) наділені правом на соціальний захист, що включає право на забезпечення їх у разі повної, часткової чи тимчасової втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття з незалежних від них обставин, у старості та в інших випадках, передбачених законом. Право на соціальний захист працівників органів прокуратури забезпечується заходами соціального захисту, серед яких фундаментальним є обов'язкове державне страхування. Дослідження системи заходів соціального захисту працівників органів прокуратури набуває особливої актуальності в останні роки, оскільки виконання їх службових обов'язків, зазвичай, має безпосередній зв'язок із більш високими вимогами до професійності, організованості і дисциплінованості. Крім того, вони повинні володіти особливим діловими якостями, оскільки можуть потрапити у процесі виконання своїх службових обов'язків під ризик, в небезпечну для життя і здоров'я ситуацію.

Стан дослідження. Необхідно зазначити, що проблемні питання соціального захисту працівників органів прокуратури досліджували у своїх працях такі вчені, як М.М. Бурбика, М.І. Іншин, Р.А. Онайко, М.І. Мичко, С.М. Прилипка, В. І. Щербина, І.С. Ярошенко та ін. Незважаючи на дослідження вчених, багато проблемних аспектів щодо системи соціального захисту працівників органів прокуратури й досі залишаються малодослідженими та потребують подальшого аналізу та дослідження.

Метою статті є науковий аналіз заходів системи соціального захисту працівників

органів прокуратури. Задля досягнення поставленої мети варто виконати наступні завдання: проаналізувати сутність заходів системи соціального захисту працівників органів прокуратури; виділити характеристики заходів системи соціального захисту працівників органів прокуратури; класифікувати заходи системи захисту працівників органів прокуратури.

Виклад основного матеріалу. У ст. 50 Закону України «Про прокуратуру» зазначено перелік чинних заходів системи соціального захисту працівників органів прокуратури [1], серед яких можна виділити: 1) обов'язкове державне страхування життя та здоров'я працівників прокуратури (головний), куди відносяться: а) компенсація прокурору чи слідчому прокуратури в разі каліцтва або інвалідності, що сталися в зв'язку з виконанням службових обов'язків; б) виплата одноразової допомоги сім'ї або утриманням загиблого прокурора чи слідчого прокуратури в зв'язку з виконанням службових обов'язків і призначення їм пенсії у зв'язку з втратою годувальника в розмірі його місячного посадового окладу; 2) інші (додаткові): а) відповідальність осіб за нанесення тілесних ушкоджень щодо працівника органу прокуратури; б) відшкодування державою збитків чи пошкоджень, завданих майну працівників органів прокуратури у процесі виконання ними службових обов'язків; в) право носіння вогнепальної зброї.

Обов'язкове страхування - страхування, що здійснюється на основі законодавства, яким визначаються загальні умови і порядок проведення обов'язкового страхування [2, с. 80]. У ст. 50 Закону України «Про прокуратуру» зазначено, що у випадку каліцтва або інвалідності, які сталися у процесі виконання службових обов'язків, працівник органу прокуратури отримує грошову компенсацію, розмір якої становить 1-5 років грошового утримання у залежності від ступеня втрати працездатності, а у випадку загибелі у зв'язку з виконанням службових обов'язків сім'ї чи утриманням загиблого виплачується одноразова допомога, розмір якої становить десятирічне грошове утримання за останньою посадою, що складається із посадового окладу й надбавки за класний чин, і призначається, крім цього, пенсія у зв'язку із втратою годувальника, розмір якої становить місячний посадовий оклад.

Визначальною щодо обов'язкового державного страхування життя та здоров'я працівників прокуратури, слід визнати Постанову Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку та умов виплати компенсації у разі каліцтва чи інвалідності працівника прокуратури або одноразової допомоги у разі його загибелі» [3]. У п. 3 Порядку та умов виплати компенсації у разі каліцтва чи інвалідності працівника прокуратури або одноразової допомоги у разі його загибелі зазначається, що у випадку настання інвалідності прокурорів та слідчих органів прокуратури їм виплачується компенсація у наступних розмірах: п'ятирічного грошового утримання – інвалідам I групи; трирічного грошового утримання – інвалідам II групи; річного грошового утримання – інвалідам III групи. У випадку каліцтва без настання інвалідності прокурору та слідчому органів прокуратури компенсація виплачується у залежності від ступеня втрати працездатності у відсотках суми річного грошового утримання [4].

Проте, щоб встановити наскільки втрачено працездатність працівника органу прокуратури, треба пройти певну процедуру. Дана процедура на практиці закріплена у положеннях наказу Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Порядку та Критеріїв встановлення медико-соціальними експертними комісіями ступеня стійкої втрати професійної працездатності у відсотках працівникам, яким заподіяно ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням трудових обов'язків» [5].

Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Інструкції про встановлення груп інвалідності» регулює порядок визначення інвалідності [6]. Це стосується й прокурорів та слідчих органів прокуратури.

Інвалідність за трактуванням юридичного словника визначається як посвідчення медичним органом стану здоров'я, за якого громадянин в результаті хронічного захворювання або анатомічних дефектів, що спричиняють стійке, незважаючи на лікування, порушення функцій організму, змушений припинити професійну працю або може працювати у випадку значних змін звичайних умов праці [7, с. 257]. Щоб коротко охарактеризувати сутність інвалідності працівника органу прокуратури – то це такий стан порушення життєдіяльності організму працівника органу прокуратури, який заважає у повній або більшій мірі виконувати професійні службові обов'язки.

Критерії встановлення інвалідності передбачені Положенням про порядок, умови і критерії встановлення інвалідності [8]. Так, детальніше це розкрито у п. 27 даного Положення.

На основі проведеного аналізу, можемо виділити наступні характеристики головного заходу системи соціального захисту працівників органів прокуратури – обов'язкового державного страхування життя та здоров'я працівників прокуратури: 1) компенсаційний характер – працівнику органу прокуратури або його члену сім'ї чи утриманцю компенсується завдана шкода здоров'ю чи життю; 2) матеріальне вираження – виплати відбуваються у грошовому виразі; 3) підставою для виплати виступає юридичний факт – смерть або інвалідність працівника органу прокуратури; 4) підставою початку обов'язкового державного страхування є набуття правового статусу працівника органу прокуратури; 5) періодичність – виплати (крім одноразової) здійснюються щомісячно; 6) тривалість (непостійність) – виплати здійснюються не на постійній основі й безперервно, а мають чітко визначений проміжок часу (до 10-ти років).

Отже, чинне законодавство в аспекті регулювання такого заходу як обов'язкове державне страхування працівників органів прокуратури є достатньо якісним. Вважаємо, що у зазначених нормах встановлено доволі високі (належні) розміри грошових виплат (компенсацій), що являється здобутком декларативного характеру. В теперішній період розвитку держави можемо спостерігати позитивну тенденцію щодо встановлення на законодавчому рівні якісно вищих стандартів соціального захисту працівників органів прокуратури.

Конституційний Суд України сформулював позицію, згідно з якою Конституція виокремлює певні категорії громадян України, які потребують додаткових гарантій соціального захисту зі сторони держави [9, с. 283]. До них належать і працівники органів прокуратури. Отож, стосовно виду інших (додаткових) заходів системи соціального захисту працівників органів прокуратури, то розпочнемо з відповідальності осіб за нанесення тілесних ушкоджень щодо працівника органу прокуратури. Так, безпосередньо у ст. 50 Закону України «Про прокуратуру» підмічено, що нанесення тілесних ушкоджень, образа, погроза стосовно працівника прокуратури або його близького родича, а також знищення їх майна, інші насильницькі дії, що пов'язані із виконанням прокурором або слідчим прокуратури своїх службових обов'язків тягнуть за собою встановлену законом відповідальність. Така ж відповідальність настає в разі вчинення зазначених правопорушень стосовно пенсіонера з числа працівників прокуратури чи членів його сім'ї і близьких родичів у зв'язку з виконанням ним службових обов'язків у минулому.

Отже, даний захід системи соціального захисту працівників органів прокуратури

характеризується наступним: 1) різновидність завданої шкоди працівникові органу прокуратури – відповідальність особи настає за нанесення тілесних ушкоджень (фізична шкода), образа і погроза відносно працівника органу прокуратури (психічна шкода), знищення майна (майнова шкода), інші насильницькі дії (завдання шкоди будь-якого виду); 2) об'єктом виступає працівник органу прокуратури (перебуває на службі або на пенсії), члени його сім'ї, близькі родичі. Такий захід, на нашу думку, підвищує престижність правового статусу працівника органу прокуратури, вказує на підвищений рівень соціального захисту такої категорії працівників, свідчить про суспільну значимість таких осіб.

Тим не менш, недоліком вважаємо те, що нічого не зазначено безпосередньо про моральну шкоду. Моральна шкода полягає у приниженні честі, гідності, престижу чи ділової репутації; моральних переживаннях, у зв'язку з ушкодженням здоров'я; у порушенні права власності (включаючи інтелектуальну); у порушенні нормальних життєвих зв'язків через неможливість продовження активного громадського життя [10, с. 14]. Проблема, звісно, полягає в оцінці завдання такої шкоди. М. Невалінний задля оцінки розміру моральної шкоди у вигляді грошової виплати запропонував враховувати процент втрати працездатності працівника, котру встановлює медико-соціальна експертна комісія з урахуванням обмеження рівня життєдіяльності потерпілого, причини, часу настання і групи інвалідності у зв'язку з ушкодженням здоров'я [11, с. 47]. Тим не менш, визначити втрату працездатності не завжди можливо. Може бути завдана така шкода честі та репутації працівника органу прокуратури, яка призведе до порушення його графіку, спаду якості виконання службових обов'язків тощо. Зокрема, варто зазначити, що у разі заподіяння моральної шкоди працівнику органу прокуратури, одночасно заподіюється шкода прокуратури як органу державної влади, що само собою повинно збільшити розмір відшкодування винною особою. Також варто нагадати, що у ст. 3 Конституції України говориться, що честь та гідність особи є найвищою соціальною цінністю в Україні, тому вони й потребують соціальної захищеності. Таким чином, на основі цього пропонуємо внести зміни у чинне законодавство і чітко передбачити усі можливі види шкоди, що завдаються працівникам органів прокуратури, а також і його членам сім'ї та родичам, включаючи моральну шкоду.

Відшкодування державою збитків чи пошкоджень, завданих майну працівників органів прокуратури у процесі виконання ними службових обов'язків є ще одним додатковим заходом системи соціального захисту працівників органів прокуратури. У ст. 50 Закону України «Про прокуратуру» зазначається, що збитки, які заподіяні внаслідок знищення чи пошкодження майна працівнику органу прокуратури (або пенсіонеру), членам їхніх сімей та близьким родичам у процесі виконання працівником прокуратури своїх службових обов'язків, відшкодовуються державою у повному розмірі за рахунок державного бюджету. Як бачимо, даний захід відрізняється від попереднього тим, що в цьому заході стороною, яка відшкодовує завдані збитки (майну) є держава (за рахунок державного бюджету). Таким чином, виходячи з вищеведеного, можемо зробити висновок, що окрім життя та здоров'я працівника органу прокуратури соціальну цінність становить і його майно. Тобто у законодавця продемонстрований широкий підхід до визначення видів заходів системи соціального захисту працівників органів прокуратури й відчувається тенденція до розширення сутності соціальних цінностей, що є позитивним для розвитку демократичного суспільства.

Останнім заходом системи соціального захисту працівників органів прокуратури є право носіння вогнепальної зброї. Звичайно, право носіння вогнепальної зброї надано

працівникам органів прокуратури як для виконання службових обов'язків — застосування в разі крайньої необхідності, а також і для їх соціального захисту. Так, як відомо у ст. 3 Конституції України зауважується, що життя та здоров'я людини, а також її безпека являються найвищими соціальними цінностями. Виходячи з цього, працівникам органів прокуратури вогнепальна зброя надається саме з метою захисту свого життя та здоров'я, забезпечення безпеки у небезпечних ситуаціях, коли існує загроза.

Підсумовуючи вищенаведене, можемо зробити висновок, що заходи системи соціального захисту працівників органів прокуратури — це комплексна сукупність заходів, які здійснюються з метою забезпечення життя та здоров'я, честі і гідності, недоторканності й безпеки працівника органу прокуратури як найвищих соціальних цінностей. По суті, вони відображають на спеціальній категорії працівників (працівників органів прокуратури) механізм реалізації загального права для всіх громадян, що встановлене в Основному Законі України.

Висновок. Отже, заходи системи соціального захисту працівників органів прокуратури є надзвичайно важливою сукупністю дій, що передбачені законодавцем задля забезпечення соціальних благ працівників органів прокуратури у процесі виконання останніми службових обов'язків.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про прокуратуру: Закон України від 05.11.1991 № 1789-XII // Відомості Верховної Ради України. — 1991 р. — № 53. — ст. 793.
2. Я. Ф. Медвідь. Страхування в Україні: поняття і види класифікації // Наукові праці МАУП, 2010. — вип. 4 (27). — С. 77-82.
3. Про затвердження Порядку та умов виплати компенсації у разі каліцтва чи інвалідності працівника прокуратури або одноразової допомоги у разі його загибелі: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.02.2010 № 174 // Офіційний вісник України. — 2010 р. — № 13. — стор. 44. — ст. 623.
4. Про загальнообов'язкове державне соціальне страхування від нещасного випадку на виробництві та професійного захворювання, які спричинили втрату працездатності: Закон України від 23.09.1999 № 1105-XIV // Відомості Верховної Ради України. — 1999 р. — № 46. — ст. 403.
5. Про затвердження Порядку та Критеріїв встановлення медико-соціальними експертними комісіями ступеня стійкої втрати професійної працездатності у відсотках працівникам, яким заподіяно ушкодження здоров'я, пов'язане з виконанням трудових обов'язків: Наказ МОЗ України від 05.06.2012 № 420 // Офіційний вісник України. — 2012 р. — № 71. — стор. 208. — ст. 2887. — код акту 63415/2012.
6. Про затвердження Інструкції про встановлення груп інвалідності: Інструкція МОЗ України від 05.09.2011 № 561 // Офіційний вісник України. — 2011 р. — № 91. — стор. 251. — ст. 3319. — код акту 59196/2011.
7. Юридичний словник-довідник. / За ред. Д. С. Шемшученка. — К.: Феміна, 1996. — 694 с.
8. Питання медико-соціальної експертизи: Постанова Кабінету Міністрів України від 03.12.2009 № 1317 // Офіційний вісник України. — 2009 р. — № 95. — стор. 52. — ст. 3265.
9. Право соціального забезпечення в Україні: підручн. [2-ге вид. переробл. і доповн.] / за заг. ред. Т.А. Занфірової, С.М. Прилипка, О.М. Ярошенка. — Х. : ФІНН, 2012. — 640 с.
10. Постанови Пленуму Верховного Суду України // Правовісник. Додаток до журналу «Право України». — К., 2006. — № 1. — 36 с.
11. Невалінний М. Моральна шкода та питання відшкодування її на практиці / М. Невалінний // Право України. — 1995. — № 7. — С. 47-49.